



Správa o výsledku kontroly 2024

Opatrenia štátu počas energetickej krízy

**Najvyšší kontrolný úrad SR
Ľubomír Andrassy, predseda**

Kontrolovali sme

Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky

MH SR je ústredným orgánom štátnej správy pre energetiku a plynárenstvo. Zodpovedá za vypracovanie energetickej politiky na obdobie minimálne 20 rokov a za jej aktualizáciu v minimálne päťročnom cykle. Poskytuje dotácie v oblasti svojej pôsobnosti.

Úrad pre reguláciu sieťových odvetví

ÚRSO je orgánom štátnej správy pre oblasť regulácie sieťových odvetví s celoslovenskou pôsobnosťou. Úlohou úradu je v sieťových odvetviach (elektroenergetike, plynárenstve, tepelnej energetike a vodnom hospodárstve) ochraňovať koncového spotrebiteľa pred zneužitím dominantného postavenia monopolných dodávateľov a zároveň dbať na návratnosť investícií podnikateľských subjektov.

Ako sme postupovali

Kontrola bola vykonaná v súlade so zákonom o NKÚ SR a so štandardami, ktoré vychádzajú zo základných princípov medzinárodných štandardov najvyšších kontrolných inštitúcií (ISSAI). **Kontrolovaným obdobím boli roky 2018 až 2022 a súvisiace obdobia.** Potvrdené boli významnejšie riziká definované na úvod kontroly, t. j. nedostatočné, resp. aj nevyhovujúce nastavenie postupov a ich nedostatočná kontrola.

Prečo sme kontrolovali

Udalosti posledných rokov významne ovplyvnili chod hospodárstva. Po kríze a stratách spôsobených pandémiou ochorenia Covid-19 nasledovala energetická kríza. Následkom vývoja vo svete došlo k nárastu cien komodít **elektriny a plynu**, ktoré predstavovali hrozbu zdražovania pre firmy aj občanov. Reakciou štátu na tieto udalosti bola pomoc, na základe ktorej boli vysoké ceny pre jednotlivé kategórie odberateľov rôznym spôsobom kompenzované. Správa obsahuje informácie o vývoji situácie, o spôsobe regulovania cien elektriny a plynu a o prijímaných opatreniach štátnej pomoci. Dáva odpoveď na to, či štát využil všetky zákonné možnosti na riešenie dôsledkov energetickej krízy, či opatrenia boli prijímané včas, komplexne a udržateľne vo vzťahu k nárokom na verejné financie.

Čo sme zistili

Slovenská republika (rovnako ako ostatné krajiny EÚ) nebola pripravená na zvládnutie energetickej krízy v takom rozsahu. Popri prekonávaní predošlých hospodárskych problémov bolo potrebné urýchlene riešiť dostupnosť zdrojov energie, nájsť finančné zdroje a v koordinácii s ostatnými štátmi EÚ aplikovať pomoc dotknutým skupinám.

Finančná pomoc, ktorá bola poskytnutá pri jednotlivých opatreniach **v rokoch 2022 a 2023** prostredníctvom MH SR, predstavovala k 31.12.2023 spolu **cca 2,7 mld. eur** (76,9 mil. v roku 2022 a 2,62 mld. v roku 2023). Z tejto sumy bolo 2,39 mld. eur uhradených na základe nariadení vlády SR a suma 307,5 mil. eur na základe schém pomoci (pre subjekty vykonávajúce hospodársku činnosť a pre vybrané subjekty verejnej správy a cirkvi). **Najvyšší objem prostriedkov** (cca 1,24 mld. eur) bol uhradený ako kompenzácia cien **plynu za domácnosti**.

Kontrolou uskutočnených postupov bolo zistené toto:

- Prvotnou reakciou MH SR na energetickú krízu bolo riešenie cien elektriny pre domácnosti. V situácii skokovitého nárastu cien na burze MH SR uzatvorilo vo februári 2022 **Memorandum o porozumení**, prostredníctvom ktorého mala byť domácnostiam dodaná elektrina od Slovenských elektrární, a. s. za zvýhodnenú cenu.
- Uskutočnenie tohto procesu bolo **zdlhavé a problematické**. Implementačná zmluva, ktorá mala upraviť spôsob poskytnutia cenovo výhodnej elektriny domácnostiam a ktorá podliehala posúdeniu Európskou komisiou, nebola do konca roka 2022 uzatvorená.
- Nejasnosti ohľadom spôsobu uplatnenia memoranda mali za následok **posuny referenčného obdobia** – časového intervalu, podľa ktorého sa stanovuje maximálna výška jednotkovej ceny elektriny, ktorú

dodávateľia zohľadňujú v regulovaných cenách pre zraniteľných odberateľov. Počas tohto obdobia by mali dodávateľia nakupovať podstatnú časť elektriny, aby sa veľmi neodchýlili od regulovanej ceny.

- Zdlhavosť postupov riešenia dodávok pri elektrine, ale aj pri plyne bola dôvodom neistoty ako konať, nielen pre dodávateľov, ale aj pre odberateľov energií.
- V tejto situácii štát v decembri 2022 pristúpil k využitiu inštitútu **všeobecného hospodárskeho záujmu**, ktorým boli Slovenským elektrárnam, a. s. a dodávateľom elektriny uložené povinnosti riešiť vzniknutú situáciu, konkrétne dodať kumulatívne ročné množstvo elektriny 5,79 TWh pre domácnosti so zvýhodnenou cenou.
- ÚRSO pri výkone svojej pôsobnosti v súvislosti s prípravou a vydaním zmien vyhlášky o cenovej regulácii v elektroenergetike, ktorou sa niekoľkokrát posúvalo referenčné obdobie s definitívnym určením referenčného obdobia od 1. augusta do 30. septembra 2022, **nepostupoval nezávisle**; jeho právomoci nakoniec prevzala vláda Slovenskej republiky.
- Prijímanie rozhodnutí príslušných orgánov týkajúcich sa ďalších skupín v decembri 2022, resp. v januári 2023, ktorým boli poskytnuté kompenzácie, sa odvíjali od krokov na európskej úrovni. Využitá bola **krízová regulácia**, pri jej vykonaní **vláda určila** ceny a podmienky ich uplatnenia prostredníctvom **nariadení, ktoré mali prednosť pred rozhodnutiami ÚRSO**.
- Krízová regulácia pokračuje aj v roku 2024, nastavený spôsob poskytovania pomoci nebol pre tento rok zmenený. Prehodnotenie potreby trvania krízovej regulácie a jej ukončenie zákon o regulácii neupravuje.
- V situácii, ktorá nastala, bolo zjavné, že spolupráca medzi MH SR a ÚRSO je dôležitá v každom období, najmä však v období krízy. Jej priebeh však **nebol efektívny a konštruktívny**, čo spôsobovalo často neskorú reakciu, nejasnosti, časté zmeny a tým aj neistotu všetkých dodávateľov i odberateľov energií.



Čo odporúčame

NKÚ SR odporúča **výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre hospodárske záležitosti**, aby zaviazal vládu SR prehodnotiť aktuálnu zákonnú úpravu týkajúcu sa predĺženia krízovej regulácie na nevyhnutne potrebný čas a stanoviť pravidlá cielej kompenzácie cien energií.

VÝKON KONTROLNEJ AKCIE

Účel kontrolnej akcie

Účelom kontrolnej akcie bolo preveriť proces stanovenia regulovaných cien energií a prijatia vybraných opatrení štátnej pomoci v čase energetickej krízy na Slovensku. **Na MH SR** bol preverovaný systém poskytovania pomoci a systém kontroly, **na ÚRSO** spôsob vykonávania cenovej regulácie a s tým súvisiaci systém kontroly. Kontrola bola vykonaná ako kontrola súladu s prvkami výkonnosti.

Rámec kontrolnej akcie

K metódam a technikám, ktoré boli uplatnené počas výkonu kontroly, patrili najmä štúdium všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov, preskúmanie predloženej dokumentácie a dokladov na základe vyžiadania, písomné stanoviská k predmetu kontroly a riadené rozhovory. Pre potreby medzinárodného porovnania sú v správe aj údaje o problematike poskytnuté najvyššími kontrolnými inštitúciami štátov EÚ.

Výber vzorky bol vykonaný neštatistickými metódami na základe odborného úsudku kontrolóra. Kontrolovaným obdobím boli roky **2018 až 2022 a súvisiace obdobia**.

Výsledky kontrolnej akcie

MH SR a ÚRSO sú orgány štátu, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu pri riešení situácie posledného obdobia súvisiaceho s následkami nárastu cien elektriny a plynu, s dopadmi na ekonomiku štátu a na občanov. ÚRSO je národným regulačným orgánom zodpovedným za oblasť regulácie sieťových odvetví (medzi ktoré patrí aj elektroenergetika a plynárenstvo), t. j. reguluje ceny, podmienky ich uplatňovania a podmienky vykonávania regulovaných činností. Úlohou MH SR je starať sa o náležitú právnu úpravu vecí patriacich do jeho pôsobnosti, pripravovať návrhy zákonov, iných všeobecných záväzných právnych predpisov a robiť opatrenia na riešenie aktuálnych otázok.

MH SR je tiež subjektom, ktorého úlohou bolo vyplácanie kompenzácií. Suma vyplatených kompenzácií a spôsob, akým bol proces uskutočnený, sú uvedené v nasledujúcom texte.

1. Suma poskytnutej pomoci a realizácia opatrení zo zdrojov národnej alokácie EŠIF

V roku 2023 bolo prostredníctvom MH SR vyplatených spolu za všetky formy kompenzácií cien energií cca **2,62 mld. eur**. Okrem toho boli **v roku 2022** vyplatené za týmto účelom aj finančné prostriedky v sume cca **76,9 mil. eur** v rámci výzvy pre subjekty vykonávajúce hospodársku činnosť.

Z celkovej čiastky 2,62 mld. eur (v roku 2023) bolo 2,39 mld. eur uhradených na základe nariadení vlády SR a 230,6 mil. eur na základe schém pomoci (pre subjekty vykonávajúce hospodársku činnosť a pre vybrané subjekty verejnej správy a cirkvi). **Najvyšší objem prostriedkov** (cca 1,24 mld. eur) bol uhradený ako **kompenzácia cien plynu za domácnosti**. Podrobné údaje o vyplatených kompenzáciách podľa jednotlivých opatrení sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 1: Suma poskytnutej pomoci v roku 2023

Názov opatrenia	Právny rámec	Alokovaná suma	Vyplatená suma k 31.12.2023
Výzva pre subjekty vykonávajúce hospodársku činnosť (2.1)	Oznámenie Komisie – Dočasný krízový rámec pre opatrenia štátnej pomoci na podporu hospodárstva v dôsledku agresie Ruska proti Ukrajine (2022/C 131 I/01)3 v platnom znení Zákon o dotáciách	279 820 623	207 838 484
Výzva pre vybrané subjekty verejnej správy a cirkvi	Zákon o dotáciách	210 000 000	22 772 079
Kompenzácia cien plynu za domácnosti	Nariadenie vlády SR č. 19/2023 Z. z.	1 690 375 372	1 236 732 931

Názov opatrenia	Právny rámec	Alokovaná suma	Vyplatená suma k 31.12.2023
Kompenzácia cien elektriny a plynu za malých odberateľov elektriny a plynu	Nariadenie vlády SR č. 19/2023 Z. z.	282 000 000	200 656 372
Kompenzácia cien elektriny a plynu za vybraných zraniteľných odberateľov	Nariadenie vlády SR č. 465/2022 Z. z.	416 400 000	54 857 154
Kompenzácia cien vybraných druhov taríf za odberateľov elektriny v domácnosti	Nariadenie vlády SR č. 465/2022 Z. z.	483 992 226	375 683 175
Kompenzácia cien vybraných druhov taríf za ostatných koncových odberateľov elektriny	Nariadenie vlády SR č. 465/2022 Z. z.	444 607 774	525 769 157
Spolu:		3 807 195 995	2 624 309 352

Zdroj: písomná informácia MH SR

Kompenzácie boli **hradené zo štátneho rozpočtu**. Európska komisia v súvislosti so zmiernením negatívnych dôsledkov energetickej krízy umožnila realizovať opatrenia zo zdrojov národnej alokácie EŠIF na programové obdobie 2014 až 2020, t. j. refundovať časť týchto prostriedkov zo zdrojov EŠIF. **V rámci iniciatívy SAFE** bolo umožnené financovať výdavky energetickej krízy vo výške 100 % zo zdroja EÚ bez spolufinancovania členského štátu. Ako prijímateľ zdrojov bolo určené MH SR. Zdroje bolo možné využiť pre zraniteľné domácnosti, definícia ktorých bola ponechaná na jednotlivých členských štátoch. V polovici októbra 2023 bola uzatvorená zmluva o poskytnutí nenávratného finančného príspevku, na základe ktorej MH SR začalo predkladať žiadosti o platbu riadiacemu orgánu (Ministerstvo dopravy SR). Kompenzované mali byť prioritne zvýšené náklady na plyn. Tento druh kompenzácie nebol do konca výkonu kontroly ukončený. Časový harmonogram realizácie celého procesu kompenzácií je znázornený v prílohe 1.

2. Regulácia cien a opatrenia štátu

Rastúce ceny elektriny a plynu na trhu začali vyvolávať zvýšenú pozornosť dotknutých účastníkov od druhej polovice roku 2021. Vzhľadom na spôsob regulácie cien na Slovensku sa tento nárast u zraniteľných odberateľov s regulovanou cenou za dodávku elektriny a plynu významne neprejavil na cenách pre rok 2022 (ich výpočet vychádzal z priemerných trhových cien predchádzajúceho roku). Avšak kvôli turbulentnej situácii na trhoch v ďalších mesiacoch bolo zrejmé, že pri určovaní cien pre rok 2023 bude **potrebný zásah štátu**. Zároveň MH SR muselo riešiť aj situáciu na neregulovanom trhu, kde ÚRSO ceny za dodávku elektriny a plynu nereguluje. Každý z kontrolovaných subjektov mal pri riešení problému iné kompetencie a možnosti, ktoré sú uvedené v ďalšom texte. Vývoj cien elektriny a plynu je uvedený v prílohe 2 a prílohe 3.

2.1 Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky

2.1.1 Elektrina

Cena elektriny bola riešená osobitne pre rôzne skupiny odberateľov, čo je vidno aj z uvedenej tabuľky.

Tabuľka 2: Elektrická energia – kategórie a spôsob pomoci

Subjekt	Prijaté opatrenie	Cena pre rok 2023
domácnosti	všeobecný hospodársky záujem	na úrovni koncovej ceny z roku 2022
malí odberatelia	krízová regulácia – Nariadenie vlády č. 19/2023 Z. z.	výška ceny za dodávku elektriny 199 eur/MWh + poplatky podľa rozhodnutia ÚRSO
vybraní zraniteľní odberatelia	krízová regulácia – Nariadenie vlády SR č. 465/2022 Z. z.	na úrovni koncovej ceny ako domácnosti
vybrané subjekty verejnej správy, cirkvi...	schéma	kompenzácie vo výške 80 % z oprávnených nákladov nad strop 199 eur/MWh
subjekty vykonávajúce hospodársku činnosť (neregulovaní)	schéma štátnej pomoci	kompenzácie vo výške 80 % z oprávnených nákladov nad strop 199 eur/MWh

Zdroj: z podkladov MH SR

Pomoc pre domácnosti – Memorandum o porozumení

Prvotným spôsobom, ktorým MH SR začalo riešiť cenu elektriny **pre domácnosti**, bolo uzatvorenie **Memoranda o porozumení** o implementácii mimoriadnych opatrení na elimináciu dopadu nárastu cien elektrickej energie na vybrané skupiny odberateľov. Memorandum dňa **16. 2. 2022** uzatvorili MH SR, MF SR a Slovak Power Holding, B. V. (66-percentný akcionár Slovenských elektrární, a. s.). V ňom sa Slovenské elektrárne, a. s. zaviazali ponúknuť na predaj stanovené množstvo silovej elektriny (ktorá tvorí približne polovicu koncovej ceny elektriny) pokrývajúce domácnosti v priebehu rokov 2023 a 2024 za cenu na úrovni koncovej ceny v roku 2022 (61,2077 eur/MWh). Memorandum bolo podpísané v nadväznosti na späťvzatie vládneho návrhu zákona o dani z nadmerného zisku pri obchodovaní s elektrinou vyrábanou jadrovým zariadením. Žiadne finančné kompenzácie neboli Slovenským elektrárnam, a. s. v tejto súvislosti poskytnuté.

K memorandu bolo potrebné uzatvoriť tzv. **implementačnú zmluvu**. Kontrolou bolo zistené, že vzhľadom na nasledujúce rokovania a potrebu odsúhlasenia Európskou komisiou bola implementačná zmluva podpísaná až **v septembri 2023**. Tento postup nebol v súlade s dohodnutými podmienkami budúcich aktérov zmluvy, ani s prijatým uznesením vlády.

Aby bola domácnostiam poskytnutá sľúbená pomoc, štát musel situáciu riešiť iným spôsobom, a to prostredníctvom schválenia všeobecného hospodárskeho záujmu, kde spôsob poskytnutia cenovo výhodnej elektriny kopíroval podmienky nastavené v memorande. Vo februári 2023 bol k memorandu uzatvorený dodatok, v ňom boli prehodnotené ďalšie možnosti pomoci a upravená situácia, ak Slovenské elektrárne nedodajú celé dohodnuté množstvo elektrickej energie. Taktiež obsahoval ustanovenie, v zmysle ktorého ak nedôjde k prijatiu legislatívneho opatrenia na dosiahnutie poverenia oboch ministrov na podpis implementačnej zmluvy do 31. 8. 2023, stráca dodatok platnosť a účinnosť. **Legislatívne opatrenie prijaté nebolo, ministri poverenie nemali a zmluva uzatvorená nebola**. V ďalšom konaní však MH SR postupovalo spôsobom, akoby dodatok platil. Na jeho existenciu sa odvolával schválený všeobecný hospodársky záujem, aj neskôr podpísaná implementačná zmluva.

Pomoc pre domácnosti – všeobecný hospodársky záujem

Vzhľadom na to, že pôvodný zámer, podpis implementačnej zmluvy, nebol do konca roka 2022 uskutočnený, vláda SR sa rozhodla riešiť situáciu iným spôsobom, ktorý by zabránil negatívnemu vplyvu vysokého nárastu cien elektriny na najzraniteľnejších odberateľov ktorými sú domácnosti. Išlo o uplatnenie režimu tzv. **všeobecného hospodárskeho záujmu**, ktorým sa v energetike rozumie o. i. zabezpečenie bezpečnosti, pravidelnosti, kvality a ceny dodávok elektriny a plynu pre domácnosti. Jeho využitím MH SR stanovilo dotknutým aktérom presne špecifikované povinnosti, na základe čoho bola zabezpečená elektrina pre domácnosti za zvýhodnenú cenu (**61,2077 eur/MWh – komodita**).

Proces schvaľovania všeobecného hospodárskeho záujmu prebiehal vo dvoch kolách a schválený bol až **16. 11. 2022**. Kontrolou bolo zistené, že prvý predložený materiál obsahoval namiesto analýzy vplyvov (ktorú malo v zmysle zákona o energetike vypracovať MH SR) memorandum k analýze vplyvov, ktoré bolo vypracované spoločnosťou Ernst & Young s. r. o, Praha. Okrem toho Memorandum nebolo vypracované pre MH SR, ale pre Slovenský plynárenský priemysel, a. s., ktorý plnil funkciu agenta. Tento postup nebol v súlade s ustanovením zákona o energetike.

Po schválení všeobecného hospodárskeho záujmu minister hospodárstva vydal v súlade so zákonom o energetike **rozhodnutia**. Nimi boli uložené povinnosti jednotlivým aktérom (Slovenské elektrárne, a. s., SPP, a. s., ako agent a dodávateľ elektriny). Rozhodnutia, v ktorých bola deklarovaná potreba prijať včasné a adresné riešenia, boli vydané až v priebehu decembra 2022 (7. 12. 2022 pre Slovenské elektrárne, a. s. a 15. 12. 2022 pre agenta a dodávateľov).

Od podpísania memoranda po vyššie uvedený krok ministerstva **uplynulo takmer 10 mesiacov a ďalších 10 mesiacov uplynulo od podpísania implementačnej zmluvy**. Zdlhavosť popisovaného postupu ovplyvňovala všetkých zainteresovaných účastníkov procesu. Dodávateľia potrebovali nakupovať elektrinu na burze, nebolo však jasné, aké množstvo je potrebné nakúpiť, t. j. či skutočne a akým spôsobom bude poskytnutá zvýhodnená elektrina domácnostiam. Tento stav **spôsoboval neistotu medzi dodávateľmi, aj medzi odberateľmi** a pre mnohých znamenal likvidačné dôsledky.

Nariadenia vlády

Ďalší vývoj situácie, načasovanie potrebných procesov, ako aj poskytnutie kompenzácií ďalším skupinám odberateľov **sa odvíjali od krokov na európskej úrovni** – od prijatia Nariadenia Rady (EÚ) o núdzovom zásahu s cieľom riešiť vysoké ceny energie (6. 10. 2022), Dočasného krízového rámca pre opatrenia štátnej pomoci na podporu hospodárstva v dôsledku agresie Ruska proti Ukrajine a jeho doplnenia (z 28. 10. 2022). V dočasnom krízovom rámci boli zadané základné parametre opatrení štátnej pomoci zameraných na oblasť vysokých cien elektriny dopadajúcich negatívne na podniky.

Po schválení novely zákona o regulácii v sieťových odvetviach účinnnej od 8. 12. 2022 boli kompenzácie určené pre **vybraných zraniteľných odberateľov, malých odberateľov, ostatných koncových odberateľov a pre domácnosti** (za tarify.) Poskytované boli prostredníctvom **nariadení vlády**. Novela umožnila vláde SR v prípade mimoriadnej situácie súvisiacej s neúmerným nárastom cien na trhu vykonať **krízovú reguláciu** v sieťových odvetviach. Rozhodujúce slovo pri cenách energií tak mala vláda SR, ktorá prostredníctvom krízovej regulácie určuje ceny a podmienky ich uplatnenia v podobe nariadenia vlády. V praxi to znamená, že **nariadenia vlády majú prednosť pred rozhodnutiami ÚRSO**. Krízová regulácia sa má uplatňovať najdlhšie jeden rok, ale ak dôvody regulácie pretrvávajú, môže ju vláda predĺžiť na nevyhnutne potrebný čas. Zákon nestanovuje, akým spôsobom, v akom časovom intervale a na základe akého podnetu má dôjsť k prehodnoteniu potreby trvania krízovej regulácie po jej predĺžení. Stav uplatňovania krízovej regulácie trval do konca výkonu kontroly.

Nariadenie vlády SR č. 19/2023 Z. z. zo 16. 1. 2023 stanovilo maximálne ceny za časť regulovanej dodávky plynu pre koncových odberateľov plynu v domácnosti a malých odberateľov plynu a regulovanej dodávky elektriny pre malých odberateľov elektriny a podmienky ich uplatnenia. V zmysle tohto nariadenia cena za elektrinu v rámci ceny za združenú dodávku elektriny pre malých odberateľov nesmela presiahnuť **199 eur na MWh** (a mesačná platba za odberné miesto bola určená rozhodnutím ÚRSO). Podľa vyjadrenia MH SR oprávnených príjemcov a limity určovalo MPSVaR SR, ktoré však na otázku NKÚ SR neodpovedalo. NKÚ SR tak nezískal uistenie, kto a na základe akých kritérií rozhodol o výške maximálnej ceny a skupinách oprávnených príjemcov.

Zabezpečenie realizácie nariadení vlády

MH SR zabezpečovalo a aj aktuálne zabezpečuje realizáciu nariadení vlády SR. Elektrina bola kompenzovaná prostredníctvom dodávateľov. V priebehu času MH SR spôsob výpočtu kompenzácií pre dodávateľov upravoval. Mechanizmus určenia ceny elektriny sa spresňoval u malých a vybraných zraniteľných odberateľov od júla 2023 zavedením tzv. benchmarkov. Výpočet kompenzácie sa líšil v závislosti od toho, kedy bola uzatvorená zmluva na dodávku elektriny s odberateľom. Zohľadnili sa tak výrazné výkyvy na trhu s elektrinou medzi augustom a septembrom 2022, teda obdobia na výpočet maximálnych cien regulovaných ÚRSO a výrazne klesajúcimi cenami v nasledujúcom období. Ako príklad dobrej praxe možno uviesť, že do mechanizmu kompenzácií bola doplnená dvojitá kontrola oprávnenosti prostredníctvom skutočných nákladov a potvrdením od audítora alebo znalca. Mechanizmus nadobudol účinnosť v júli 2023, dodávateľov sa však dotkol na celoročnej báze. Po prepočte kompenzácií vyplatených do 1. júla podľa nových pravidiel sa prípadné rozdiely medzi takto vypočítanými a už reálne uhradenými kompenzáciami zohľadnili v kompenzáciách vyplácaných v druhej polovici roka 2023.

Schémy pomoci

Ďalšími skupinami, ktorým bolo potrebné poskytnúť pomoc, boli **subjekty vykonávajúce hospodársku činnosť** (mikro, malé, stredné aj veľké podniky) a **subjekty verejnej správy, cirkvi, náboženské spoločnosti** a právnické osoby, ktoré odvodzujú svoju právnu subjektivitu od cirkvi alebo náboženských spoločností. Skupiny boli vybrané na základe rozhodnutia vlády SR za účasti analytikov MH SR, MF SR a MPSVaR SR. Pomoc týmto skupinám bola v roku 2023 (pre subjekty vykonávajúce hospodársku činnosť aj v roku 2022) poskytovaná prostredníctvom **schém štátnej pomoci a dotačných schém**. Zo štátneho rozpočtu boli poskytované aj kompenzácie energeticky náročným podnikom vo forme vrátenia časti poplatkov súvisiacich s financovaním podpory výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov (cca 40 mil. eur ročne).

Kontrolou bolo zistené, že pri dotáciách poskytovaných v zmysle zákona o dotáciách boli novelou z 30. 11. 2022 vykonané zmeny, ktoré umožnili nezverejňovať základné údaje o poskytovaní pomoci. NKÚ SR v tejto súvislosti poukazuje na **riziko novej netransparentnosti a neinformovanosti** o tom, ako sa nakladá s prostriedkami

poskytovanými zo štátneho rozpočtu. MH SR napriek novelizovaným ustanoveniam informácie zverejňovalo. Nesústredovalo ich však na jednom mieste, prístup k nim bol s ohľadom na ich komplexnosť zložitý a nelogický.

2.1.2 Plyn

Pomoc jednotlivým kategóriám odberateľov plynu bola poskytovaná nasledovne:

Tabuľka 3: Plyn – kategórie a spôsob pomoci

Subjekt	Prijaté opatrenie	Cena pre rok 2023
domácnosti	krízová regulácia – Nariadenie vlády č. 19/2023 Z. z.	na úrovni koncovkej ceny z roku 2022 + 15 %
malí odberatelia	krízová regulácia – Nariadenie vlády č. 19/2023 Z. z.	dodávka plynu vo výške 99 eur/MWh + poplatky podľa rozhodnutia ÚRSO
vybraní zraniteľní odberatelia	krízová regulácia – Nariadenie vlády SR č. 465/2022 Z. z.	na úrovni ako domácnosti (zastopovaná cena pre domácnosti z roku 2022)
vybrané subjekty verejnej správy, cirkvi, ...	schéma	kompensácie vo výške 80 % z oprávnených nákladov nad strop 99 eur/MWh
subjekty vykonávajúce hospodársku činnosť (neregulovaní)	schéma štátnej pomoci	kompensácie vo výške 80 % z oprávnených nákladov nad strop 99 eur/MWh

Zdroj: z podkladov MH SR

Aj v prípade plynu prebiehal proces schvaľovania **všeobecného hospodárskeho záujmu** v dvoch kolách. Prvý návrh bol predložený 17. 8. 2022, druhý (s odlišným riešením zabezpečenia dodávok plynu pre domácnosti) bol vládou SR schválený až **1. 12. 2022**. Rozhodnutie ministra hospodárstva, v zmysle ktorého boli uložené povinnosti dodávateľom plynu a prevádzkovateľom distribučnej siete účtovať domácnostiam maximálne ceny stanovené vo všeobecnom hospodárskom záujme, bolo vydané 23. 12. 2022. Riešenie situácie prostredníctvom všeobecného hospodárskeho záujmu nebolo včasné. Takýto priebeh udalostí **predstavoval neistotu** tak pre dodávateľov, ako aj pre odberateľov.

Vzhľadom na ďalší vývoj situácie bolo nakoniec rozhodnutie MH SR zrušené a vláda SR určila ďalší postup vydaním **nariadení**. Krízová regulácia bola v roku 2023 pri plyne uplatňovaná obdobne ako pri elektrine. Stanovená bola maximálna cena za časť regulovanej dodávky plynu v rámci ceny za združenú dodávku plynu pre malých odberateľov. Cena za odobratý plyn nesmela presiahnuť **99 eur na MWh** (a mesačná platba za odberné miesto bola 1,50 eur bez DPH). Ani v tomto prípade nemalo MH SR na určenie oprávnených príjemcov a cenového limitu žiaden vplyv. Podľa vyjadrenia MH SR príjemcov a limity určovalo MPSVaR SR, ktoré však na otázku NKÚ SR neodpovedalo. NKÚ SR tak nezískal uistenie, kto a na základe akých kritérií rozhodol o výške maximálnej ceny a skupinách oprávnených príjemcov.

Realizácia nariadení bola v pôsobnosti MH SR. Mechanizmus zavedenia tzv. benchmarkov bol uplatnený pri plyne pre malých odberateľov a vybraných zraniteľných odberateľov od októbra 2023. Pri elektrine popisované schémy pomoci (pre podniky, vybrané subjekty verejnej správa a cirkvi) zahŕňali tiež kompenzácie za plyn.

2.2 Úrad pre reguláciu sieťových odvetví

ÚRSO je štátny orgán, ktorý má ochraňovať koncového spotrebiteľa pred zneužitím dominantného postavenia monopolných dodávateľov energií a na druhej strane dbať na návratnosť investícií podnikateľských subjektov, aby dodávka energií bola spoľahlivá a bezpečná. Postavenie a pôsobnosť úradu je upravená v zákone o regulácii. ÚRSO vykonáva niekoľko druhov regulácií (cenová, vecná, mimoriadna, regulácia kvality), účelom ktorých je transparentným a nediskriminačným spôsobom zabezpečiť dostupnosť tovarov a s nimi súvisiacich regulovaných činností za primerané ceny a v určenej kvalite. Pri výkone svojej pôsobnosti má postupovať **nestranne a nezávisle**, t. j. štátne orgány, orgány územnej samosprávy, iné orgány verejnej moci ani ďalšie osoby nesmú ovplyvňovať úrad pri vykonávaní jeho pôsobnosti.

Cenovej regulácii v elektroenergetike a plynárenstve, okrem iného, podlieha dodávka elektriny a plynu zraniteľným odberateľom, ktorými sú domácnosti a malí odberatelia (odber do 30 000 kWh elektriny a 100 000 kWh plynu). Od 1. 4. 2022 aj zariadenia sociálnych služieb; sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately; vlastníkov bytov a nebytových priestorov v bytovom dome odoberajúcich plyn na výrobu tepla a ohrev teplej úžitkovej vody;

odberateľov prevádzkujúcich bytový dom s nájomnými bytmi vo vlastníctve obce alebo VÚC (byty určené na sociálne bývanie alebo štátom podporované nájomné bývanie).

Pred vypuknutím energetickej krízy boli úlohy úradu napĺňané v súlade so zákonom. Konkrétny spôsob vykonávania cenovej regulácie určoval ÚRSO v **príslušnej cenovej vyhláške**. V súlade s cenovými vyhláškami pre reguláciu dodávky plynu a elektriny v oboch používal určenie spôsobu výpočtu **maximálnej ceny**. Spôsob regulovania cien pre zraniteľných odberateľov bol nastavený na ročnú frekvenciu. Regulovaná cena na nadchádzajúci rok vychádzala z regulačného vzorca, ktorý bral do úvahy vývoj cien v predchádzajúcom období.

Zmeny na trhu s energiami ukázali, že potrebné riešenia cenovej primeranosti presiahli možnosti platného regulačného rámca ÚRSO. Energetická kríza, zlyhanie trhu s energiami a opatrenia štátu a Európskej komisie **znefunkčnili rozhodujúcu časť regulácie ÚRSO** a boli nahradené nástrojmi krízovej regulácie. Situácia bola riešená prostredníctvom nariadení vlády, ktoré mali prednosť pred cenovými rozhodnutiami ÚRSO. Kontrola NKÚ SR bola zameraná na cenovú reguláciu dodávky elektriny a plynu zraniteľným odberateľom v roku 2022 a 2023 a na možnosť využitia inštitútu mimoriadnej regulácie.

2.2.1 Elektrina

Cenové konania

Každé konanie o cenovej regulácii sa začína dorúčením návrhu ceny alebo z podnetu úradu. Dodávateľ elektriny pre zraniteľných odberateľov, podáva návrh ceny každý kalendárny rok **do 31. októbra**. V zmysle správneho poriadku je ÚRSO povinný rozhodnúť vo veci do 30 dní od začatia konania, vo zvlášť zložitých prípadoch najneskôr do 60 dní. V prípade dorúčeného návrhu ceny ÚRSO preskúma jeho náležitosti. Ak návrh nespĺňa zákonné náležitosti, konanie preruší. Ak regulovaný subjekt nedostatky neodstráni, ÚRSO konanie zastaví alebo určí cenu podľa podkladov, ktoré má k dispozícii. Kontrolou boli zistené prípady, kedy ÚRSO pri cenových konaniach pri dodávke elektriny pre zraniteľných odberateľov na rok 2023 nepostupoval v súlade s ustanovením správneho poriadku tým, že cenové konania trvali viac ako 60 dní.

Referenčné obdobie

Referenčné obdobie je obdobie v roku, ktoré sa berie do úvahy pri určovaní regulovaných cien elektriny na nasledujúci rok. Stanovuje ho ÚRSO vyhláškou. Predstavuje obdobie, počas ktorého sa vypočíta maximálna cena komodity na účely dodávky zraniteľným odberateľom v danom roku, ktorú môžu dodávatelia zohľadniť v regulovaných cenách. **Pre dodávateľov je to teda dôležitá informácia. Práve v tomto období by mali podstatnú časť komodity nakupovať, aby sa príliš neodchýlili od regulovanej ceny.**

V zmysle vyhlášky úradu č. 18/2017 Z. z. účinnej do 14. 12. 2021 bolo stanovené referenčné obdobie **od 1. januára roku t-1 do 30. júna roku t-1**. Zmena nastala s účinnosťou od 15. 12. 2021, keď bolo referenčné obdobie zmenené – **od 1. apríla roku t-1 do 30. septembra roku t-1**. Zámerom posunu bolo ponechať referenčné obdobie v trvaní šiestich mesiacov, ako aj priblížiť koniec referenčného obdobia k časovému rámcu, v ktorom prebiehajú cenové konania. Zároveň sa predpokladalo, že v letných mesiacoch budú nižšie ceny elektriny na komoditných trhoch. V nasledujúcom období došlo dvakrát k posunu začiatku referenčného obdobia. Vyhláškou č. 88/2022 Z. z., vydanou koncom marca 2022, sa posunul začiatok referenčného obdobia na **1. júl** a vyhláškou č. 233/2022 Z. z. z 27. 6. 2022 na **1. august**. Koniec obdobia zostal nezmenený (30. september). Úpravy referenčného obdobia vychádzali z vývoja cien energií na trhu, ktoré neustále stúpali a ich budúci vývoj bolo ťažké predpovedať. V januári 2022 bola priemerná mesačná cena 130,50 eur/MWh, v apríli 200,47 eur/MWh, v auguste dokonca až 556,74 eur/MWh. K posunu dochádzalo aj z dôvodu nedostatku informácií o spôsobe implementácie Memoranda o porozumení a skupinách odberateľov, ktoré budú podliehať dodávke zvýhodnenej elektriny. V situácii, keď neboli jasné okolnosti vykonania memoranda, bolo kontraproduktívne zachovať pôvodné referenčné obdobie, ktoré by motivovalo dodávateľov nakupovať elektrinu. Ak by nakupovali a zároveň dostali k dispozícii potrebný objem elektriny pre svojich zraniteľných odberateľov za cenu dohodnutú v memorande, štát by mohol čeliť nárokom dodávateľov za vzniknuté škody z nadbytočných nákupov elektriny.

Popisované okolnosti a vývoj situácie spôsobili, že konečným **referenčným obdobím** bolo obdobie mesiacov **august a september 2022**, kedy priemerná cena elektriny bola **547,58 eur za MWh**. V predkladacej správe k návrhu vyhlášky č. 233/2022 Z. z. ÚRSO uviedol, že návrh nebol predmetom pripomienkového konania, pretože bol pripravený s cieľom predísť značným hospodárskym škodám v dôsledku nepriaznivej situácie na

veľkoobchodnom trhu s elektrinou. Zároveň uvádzal, že „*tento dôvod odôvodňuje aj požiadavka MH SR zo dňa 10. júna 2022 doručená predkladateľovi návrhu vyhlášky o opätovné predefinovanie referenčného obdobia, za ktoré bude elektrina dodávateľmi zohľadnená v cene pre zraniteľných odberateľov na rok 2023 tak, že toto referenčné obdobie bude zodpovedať posledným dvom mesiacom tretieho kvartálu roku 2022*“. Uvedeným konaním ÚRSO nepostupoval pri výkone svojej pôsobnosti **nezávisle**, čo nebolo v súlade s ustanovením zákona o regulácii.

2.2.2 Plyn

Cenové konania

Regulované subjekty doručili ÚRSO cenové návrhy za dodávku plynu zraniteľným odberateľom v domácnosti/mimo domácnosti a podmienky ich uplatnenia na rok 2023 v priebehu októbra 2022 až januára 2023. Cenové návrhy boli vypracované podľa vyhlášky platnej pre 5. regulačné obdobie (roky 2017 až 2022). V medzirezortnom pripomienkovom konaní bola v tom čase už nová vyhláška pre 6. regulačné obdobie začínajúce 1. 1. 2023. ÚRSO po ich preskúmaní skonštatoval, že cenové návrhy boli neúplné, vyzval subjekty na odstránenie nedostatkov a doplnenie podkladov. Súčasne cenové konanie prerušil. Nová vyhláška nadobudla účinnosť 16. 12. 2022. Skutočným dôvodom prerušenia cenového konania bola **nepripravená legislatíva zo strany ÚRSO**. Prerušenie konania nebolo v súlade s ustanovením zákona o správnom konaní, keďže cenové návrhy boli podané v súlade s vtedy platnými právnymi predpismi. Nevydanie všeobecne záväzného právneho predpisu tak, aby si regulované subjekty mohli splniť povinnosť podať cenové návrhy pre dodávku plynu zraniteľným odberateľom do 31. októbra, nebolo v súlade s ustanovením zákona o regulácii.

Kontrolou bolo tiež zistené, že sedem regulovaných subjektov dodávajúcich plyn zraniteľným odberateľom a taktiež desať regulovaných subjektov dodávajúcich elektrinu nepodalo v roku 2022 cenové návrhy do termínu stanoveného zákonom o regulácii (do 31. októbra). ÚRSO, v rozpore so zákonom o regulácii, týmto subjektom neuložil za nesplnenie povinnosti pokutu.

Referenčné obdobie

V plynárenstve bolo referenčné obdobie definované inak ako pri elektrine, aritmetický priemer cien bol určovaný za obdobie **od 1. októbra roku t-2 do 30. septembra roku t-1** (kde t je rok regulácie). Pevne stanovené referenčné obdobie 12 kalendárnych mesiacov, ktoré končí v septembri roku t-1, bolo stanovené na základe toho, že toto obdobie zachytáva zimnú aj letnú sezónu obchodovania na komoditnej burze, kedy sa spravidla ceny plynu menia v závislosti od počasia a účelu využitia plynu, ale aj v kontexte ponechania dostatočného časového priestoru na cenové konanie pred začiatkom roku t, pre ktorý sa určuje cena za dodávku plynu.

Mimoriadna regulácia

V zmysle zákona o regulácii môže ÚRSO využiť inštitút mimoriadnej regulácie, ak napr. dôjde k ohrozeniu trhu vplyvom nedostatočne rozvinutého konkurenčného prostredia alebo si to vyžaduje ochrana spotrebiteľa. Konanie o mimoriadnej regulácii môže začať iba z podnetu ÚRSO, po predchádzajúcom prerokovaní s Európskou komisiou. Úrad tak môže regulovať aj ďalšie činnosti, tovar alebo cenu v sieťových odvetviach, okrem tých, ktoré určuje zákon o regulácii.

Jednou z povinností ÚRSO je sledovať trh s elektrinou a s plynom, mieru jeho otvorenosti a úroveň jeho transparentnosti, vyhodnocuje dosiahnutú úroveň hospodárskej súťaže na trhu s elektrinou a plynom a predpoklady na mimoriadnu reguláciu. V zmysle tejto povinnosti ÚRSO posudzoval možnosť využitia mimoriadnej regulácie **na neregulovanom trhu dodávky elektriny a plynu**. V roku 2023 ÚRSO vykonal na neregulovanom trhu **tri prieskumy**. Tie boli zamerané najmä na posúdenie prehľadnosti a aktualizácie zverejnených cenníkov vybranej vzorky dodávateľov elektriny a plynu pre koncových odberateľov nepodliehajúcich regulácii zo strany ÚRSO. Výsledky prieskumov preukázali nedostatočnú konkurenciu medzi dodávateľmi, nízku mieru aktualizácie cenníkov v nadväznosti na klesajúci vývoj trhovými cenami energií, pomerne vysoké cenové hladiny neregulovanej dodávky elektriny a plynu v SR v porovnaní s cenovými ponukami v okolitých krajinách ako aj prípady nezverejňovania cenníkov. Koncoví odberatelia, ktorí mali uzatvorenú zmluvu za cenu neregulovanú ÚRSO tak nemali dostatok informácií o ponuke dodávateľov a limitované možnosti výberu produktov a služieb. Pritom tieto ceny boli podkladom pre stanovenie kompenzácií na zvýšené náklady na energie pre odberateľov. Tiež bolo zistené rozširovanie skupiny zraniteľných odberateľov, t. j. dodávateľia umožňovali odberateľom vstupovať do regulovanej dodávky aj v priebehu roka.

Kompenzácie boli poskytované nielen zraniteľným odberateľom, ale aj neregulovaným koncovým odberateľom (podnikatelia, verejné inštitúcie, neziskové organizácie, samosprávy, atď.) Je pravdepodobné, že pre nových zraniteľných odberateľov ako aj neregulovaných odberateľov dodávatelia dokupovali elektrinu a plyn v čase, keď nastal na trhu cenový pokles (od začiatku roka 2023). Znížené náklady však nepremietli do cien pre odberateľov. Dodávatelia neboli motivovaní reagovať na aktuálnu situáciu na trhu. Stav netransparentnosti a nízkej flexibility zverejnených cien za dodávku energií mohol byť pre nich z pohľadu finančných prínosov vyhovujúci. Táto situácia však predstavovala riziko pre kompenzačné energetické schémy štátu.

Súčasná právna úprava nestanovuje dodávateľom povinnosť zverejňovať cenníky za neregulovanú dodávku elektriny a plynu. Na druhej strane sú dôležitým predpokladom pre efektívnu súťaž medzi dodávateľmi. S cieľom zlepšiť situáciu na trhu a zabezpečiť väčšiu konkurenciu ponúk pristúpil ÚRSO, po prerokovaní s Európskou komisiou v závere roka 2023 **k mimoriadnej regulácii**. V októbri 2023 začal ÚRSO cenové konania o mimoriadnej regulácii s jedenástimi najväčšími dodávateľmi elektriny a plynu na neregulovanom trhu. Ukončené boli vydaním **rozhodnutí**, ktorými im bola uložená povinnosť v období od 1. 12. 2023 do 30. 11. 2024 **zverejňovať** na svojom webovom sídle **cenníky** so zmluvnými cenami za dodávku elektriny a plynu pre koncových odberateľov vždy k 1. dňu kalendárneho mesiaca. Taktiež bola stanovená povinnosť predkladať ÚRSO v stanovenom období údaje o výške ekonomicky oprávnených nákladov súvisiacich s obstaraním elektriny/plynu pre koncových odberateľov, o výške celkových príjmov za dodávku elektriny a plynu, ako aj počte koncových odberateľov elektriny/plynu a k nim priraditeľných objemoch dodávok. Zverejňovanie cenníkov považuje NKÚ SR za príklad dobrej praxe a nástroj transparentnej hospodárskej súťaže na neregulovanom trhu s elektrinou a plynom.

3. Spolupráca MH SR a ÚRSO

Priebeh udalostí počas energetickej krízy naznačil, že najmä v neštandardných situáciách je potrebná účinná spolupráca medzi MH SR a ÚRSO. Medzi subjektmi prebiehala písomná komunikácia, ktorá však nevedla k riešeniu problémov, nebola efektívna, ani konštruktívna. Subjekty nemali základné informácie o skutočnostiach, ktoré sa ich dotýkali, resp. ovplyvňovali ich ďalšie konanie. Aj napriek písomne deklarovanej pripravenosti spolupracovať bolo obsahom písomnej komunikácie najmä dožadovanie sa informácií zo strany ÚRSO, výpočet problémov, na ktoré bolo potrebné urýchlene reagovať, poukazovanie na oneskorené konanie MH SR a následky tým spôsobené. Ak aj došlo k riešeniam, druhá strana nebola informovaná, prípadne bola, ale oneskorene.

4. Medzinárodné porovnanie

Všetci dodávatelia v EÚ nakupujú elektrinu a plyn za podobné trhové ceny. V jednotlivých štátoch sa však líšia distribučné poplatky, dane, subvencie, marže. NKÚ SR na **účely porovnania** oslovil najvyššie kontrolné inštitúcie krajín EÚ. Oslovených bolo 27 krajín, z nich **17 odpovedalo** na päť otázok o existencii cenovej regulácie, o kategóriách, ktoré jej podliehajú, o dĺžke regulačného obdobia, o referenčnom období a poskytnutých kompenzáciách. Nie každá krajina odpovedala jednoznačne na všetky otázky. Odhliadnuc od rôznorodosti charakteru zaslaných odpovedí možno konštatovať, že k činnostiam, ktoré sú v oblasti elektroenergetiky regulované vo väčšine krajín, patria prenos, pripojenie a prístup do siete, ako aj poskytovanie podporných služieb. V rámci činností v plynárenstve sú majoritne regulované prístup do prepravnej siete, pripojenie a prístup do distribučnej siete, preprava a distribúcia. Regulačné obdobie je v popisovaných krajinách v rozpätí 4 – 5 rokov. Regulovanie vzťahujúce sa len na určité prípady sa uplatňuje pri cene dodávky pre konečných zákazníkov, pričom v Maďarsku a na Cypre sa reguluje cena pre všetkých koncových zákazníkov, v Estónsku, Litve a v Poľsku majú domácnosti možnosť pre reguláciu sa rozhodnúť. Jednotlivé štáty prijali v súvislosti s reguláciou cien plynu a elektriny rôzne modely. Napr. Španielsko a Portugalsko obmedzili maximálnu cenu zemného plynu pre plynové elektrárne, aby zlacnela elektrina. Maďarsko zaviedlo nízke cenové stropy.

V Českej republike sa pred krízou regulovala iba dodávka poslednej inštancie, avšak v roku 2023 bol počas výnimočnej situácie na trhu stanovený cenový strop. Obdobne riešilo situáciu aj Rakúsko, kde bol zavedený strop na elektrinu pre každú domácnosť, čím sa predpokladalo ročné zníženie nákladov na priemernú trojčlennú domácnosť o 500 eur.

Existencia regulácie v krajine spôsobuje časový posun riešenia zvýšených cien energií na trhu. V krajinách bez cenovej regulácie začalo z toho dôvodu vyplácanie kompenzácií už koncom roka 2021, resp. začiatkom roka 2022.

Napríklad:

- v Estónsku už od 1. 9. 2021 do 30. 4. 2022 poskytovali kompenzácie cien elektriny a plynu pre menej majetné rodiny; v období 1. 10. 2021 – 31. 3. 2022 kompenzácie poplatkov za sieťové služby pre operátorov sietí dodávajúcich elektrinu domácnostiam, neskôr aj plyn podnikom; v 1. kvartáli 2022 a v období od októbra 2022 do apríla 2023 kompenzácie predajcom za elektrinu a plyn domácnostiam;
- v Dánsku bola v auguste 2022 vyplatená jednorazová suma cca 800 eur (6 tis. DKK) 405 tis. domácnostiam, ktorých celkový ročný príjem bol maximálne cca 87 tis. eur (650 tis. DKK) a boli zasiahnutí prudkým nárastom cien; v období od novembra 2022 do konca októbra 2023 bola stanovená horná hranica účtov za elektrickú energiu pre domácnosti, firmy, kultúrne a spolkové aktivity, zvyšok nad stanovenú hranicu bol uhradený prostredníctvom schémy;
- v Lotyšsku začala podpora domácností pri plyne od 1. januára 2022, pri elektrine od októbra 2022 pre domácnosti a podniky. Kompenzácie platieb za distribúciu (elektrinu) boli realizované od začiatku decembra 2021 pre všetkých koncových odberateľov, ako aj pre podniky.

Záver

Extrémny nárast cien energií na trhoch by sa mal za inak nezmenených okolností prejavíť v regulácii cien, aj keď nie okamžite. Regulácia vo všeobecnosti spôsobuje, že dianie na trhoch pociťujeme s oneskorením. Pre rok 2023 sa regulované ceny v praxi neuplatnili. Prostredníctvom krízovej regulácie boli zastopované a dotované. Kompenzácie, tak ako boli nastavené, však predstavujú obrovský nápor na štátny rozpočet. Nie je to nástroj, ktorý by mohol byť uplatňovaný dlhodobo. Podľa údajov k 31. 12. 2023 bolo pri elektrine a plyne celkovo vyplatených **cca 2,7 mld. eur**, pričom ešte nie sú kompenzované posledné mesiace roka. Z celkovej sumy bola použitá takmer polovica na kompenzáciu cien plynu v domácnostiach.

Hoci ceny energií v roku 2023 postupne klesali, stále sú príliš vysoké na to, aby ich zraniteľní odberatelia dokázali zaplatiť bez štátnej pomoci. Vláda SR, ktorá pri vykonaní krízovej regulácie určuje ceny a podmienky ich uplatnenia, musí rozhodnúť, kedy bude potrebné situáciu riešiť prostredníctvom nariadení a iných opatrení, ako nástroje pomoci ďalej nastaviť a aké sú možnosti štátneho rozpočtu. Bude potrebné zvážiť, ako ich upraviť tak, aby boli cielene zamerané na najzraniteľnejšie skupiny odberateľov. Uplatňovanie plošného necieleného prístupu k odberateľom je drahé a nevhodné. Poznatky z dotazníka svedčia o tom, že pri kompenzácií je možný diferencovaný prístup na základe príjmu domácností či iných dát. A práve dáta sú dlhodobý problém tejto krajiny. Aby sa v budúcnosti neopakovala takáto situácia, je nutné myslieť na potrebu tvorby a využitia rôznych databáz, aby potrebná pomoc mohla byť hospodárna, účinná a efektívna.

Reakcia kontrolovaného subjektu

Kontroly boli ukončené protokolom o výsledku kontroly. Námietky proti pravdivosti, úplnosti a preukázateľnosti kontrolných zistení vzniesol len ÚRSO. NKÚ SR ich vyhodnotil ako neopodstatnené. NKÚ SR uložil kontrolovaným subjektom prijať opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov a predložiť správu o ich plnení. Plnenie prijatých opatrení bude monitorované a vyhodnocované.

Kontakt

Najvyšší kontrolný úrad SR
Priemyselná 2
824 73 Bratislava 26

☎ +421 250 114 911

✉ info@nku.gov.sk

Ministerstvo hospodárstva SR
Mlynské Nivy 44/a
827 15 Bratislava

☎ +421 248 541 111

✉ info@mhsr.sk

**Úrad pre reguláciu
siet'ových odvetví**
Tomášikova 28C
821 01 Bratislava
☎ +421 258 100 411
✉ urso@urso.gov.sk

Zoznam použitých skratiek

Skrátený názov	Úplné znenie
EK, Komisia	Európska komisia
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
EÚ	Európska únia
GWh	gigawatthodina
MWh	megawatthodina
Memorandum, Memorandum o porozumení	Memorandum o porozumení o implementácii mimoriadnych opatrení na elimináciu dopadu nárastu cien elektrickej energie na vybrané skupiny odberateľov
MH SR, ministerstvo	Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
MPSVaR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
Nariadenie vlády SR č. 465/2022 Z. z.	Nariadenie vlády SR č. 465/2022 Z. z., ktorým sa ustanovujú maximálne ceny pre časť regulovanej dodávky elektriny a plynu pre vybraných koncových odberateľov a výšky taríf pre domácnosti a vybraných odberateľov elektriny
Nariadenie vlády SR č. 19/2023 Z. z.	Nariadenie vlády SR č. 19/2023 Z. z., ktorým sa ustanovujú maximálne ceny za časť regulovanej dodávky plynu pre koncových odberateľov plynu v domácnosti a malých odberateľov plynu a regulovanej dodávky elektriny pre malých odberateľov elektriny a podmienky ich uplatnenia
SR	Slovenská republika
ÚRSO, úrad	Úrad pre reguláciu sieťových odvetví
vyhláška č. 18/2017 Z. z.	Vyhláška Úradu pre reguláciu sieťových odvetví č. 18/2017 Z. z. z 8. februára 2017, ktorou sa ustanovuje cenová regulácia v elektroenergetike a niektoré podmienky vykonávania regulovaných činností v elektroenergetike
vyhláška č. 223/2016 Z. z.	Vyhláška Úradu pre reguláciu sieťových odvetví č. 223/2016 Z. z. z 19. júla 2016, ktorou sa ustanovuje cenová regulácia v plynárenstve
vyhláška č. 88/2022 Z. z.	Vyhláška Úradu pre reguláciu sieťových odvetví č. 88/2022 Z. z. z 23. marca 2022, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Úradu pre reguláciu sieťových odvetví č. 18/2017 Z. z., ktorou sa ustanovuje cenová regulácia v elektroenergetike a niektoré podmienky vykonávania regulovaných činností v elektroenergetike v znení neskorších predpisov
zákon o dotáciách	Zákon č. 71/2013 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky
zákon o energetike	Zákon č. 251/2012 Z. z. o energetike a o zmene a doplnení niektorých zákonov
zákon o regulácii	Zákon č. 250/2012 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach

Príloha 1

Časový harmonogram realizácie procesu kompenzácií

Modrá farba znázorňuje memorandum a jeho nadväznosti

Žltá farba znázorňuje všeobecný hospodársky záujem a jeho nadväznosti

Oranžová farba znázorňuje krízovú reguláciu a jej nadväznosti

Zelená farba znázorňuje schému/výzvu 2.1 a jej nadväznosti

Červená farba znázorňuje schému/výzvu verejnej správy a cirkvi a jej nadväznosti

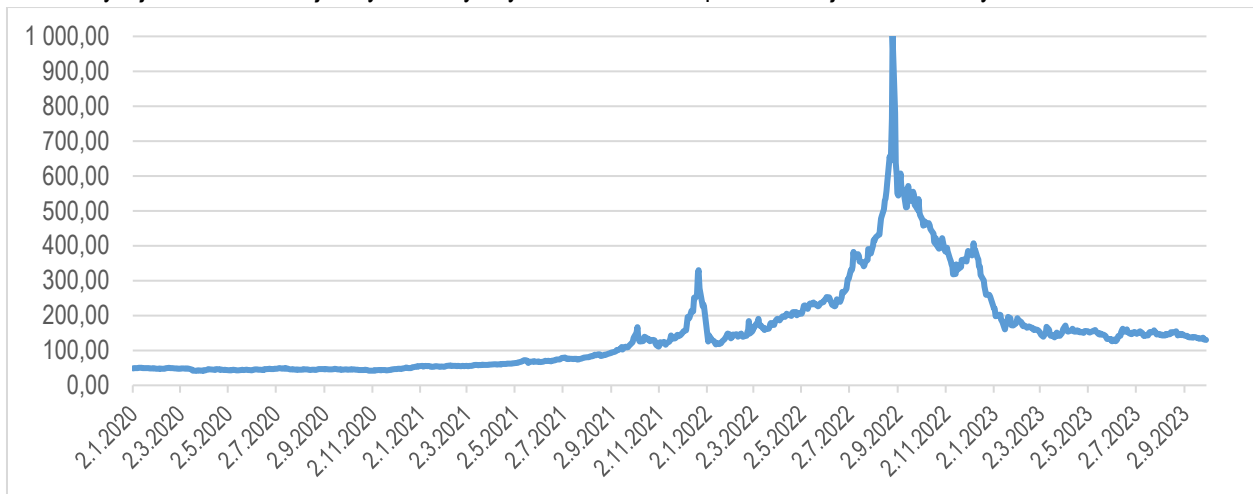
16.02.2022	• Podpísanie Memoranda - pomoc pre domácnosti
10.03.2022	• Predloženie návrhu Implementačnej zmluvy
23.03.2022	• EK prijala Dočasný krízový rámec
12.07.2022	• Podpísaná Dohoda o zmluvných podmienkach implementačnej zmluvy
17.08.2022	• Návrh na schválenie všeobecného hospodárskeho záujmu - elektrina • Návrh na chválenie všeobecného hospodárskeho záujmu - plyn
24 a 31.08.2022	• Predloženie návrhov na schválenie všeobecného hospodárskeho záujmu na rokovanie vlády SR (elektrina/plyn)
06.10.2022	• Prijaté Nariadenie Rady (EÚ) 2022/1854 o núdzovom zásahu s cieľom riešiť vysoké ceny energie
11.11.2022	• Zaslaná žiadosť o inicializáciu notifikačného procesu schémy 2.1
14.11.2022	• Notifikácia bola Európskou komisiou zaregistrovaná
16.11.2022	• Schválený návrh všeobecného hospodárskeho záujmu elektrina
29.11.2022	• Účinná novela zákona o energetike
30.11.2022	• Európska komisia vydala rozhodnutie o notifikácii schémy 2.1
01.12.2022	• Účinnosť Schémy štátnej pomoci na podporu podnikov 2.1 • Vyhlásenie Výzvy 2.1
03.12.2022	• Nadobudnutie účinnosti Nariadenia vlády SR č. 425/2022
07.12.2022	• Vydané rozhodnutie MH SR pre elektrinu (rozhodnutie pre SE)
08.12.2022	• Účinná novela zákona o energetike • Účinná novela zákona o regulácii
15.12.2022	• Vydané rozhodnutie pre agenta a dodávateľa • Schválené Nariadenie vlády SR č. 465/2022
22.12.2022	• Vydané rozhodnutie MH SR pre elektrinu - zmenilo pôvodné rozhodnutie (rozhodnutie pre SE)
23.12.2022	• Vydané rozhodnutie MH SR pre plyn

16.01.2023	• Vláda SR schválila nariadenie vlády č. 19/2023
18.01.2023	• Prvé Usmernenie MH SR k nariadeniu vlády č. 19/2023
31.01.2023	• Vláda SR schválila nariadenie vlády č. 52/2023
08.02.2023	• Uzatvorený dodatok č. 1 k Memorandu - účinnosť od 12.04.2023
16.02.2023	• Prvé Usmernenie MH SR na poskytovanie kompenzácie dodávateľom elektriny/plynu (k nariadeniu vlády č. 465/2022) • Druhé Usmernenie MH SR k nariadeniu vlády č. 19/2023
21.02.2023	• Druhé Usmernenie MH SR na poskytovanie kompenzácie dodávateľom elektriny/plynu (k nariadeniu vlády č. 465/2022) • Vyhlásená výzva 2.1 (platná v roku 2023) • Účinnosť Dotačnej schémy pre vybrané subjekty verejnej správy • Vyhlásenie výzvy verejnej správy
23.03.2023	• Doplnenie Dotačnej schémy pre vybrané subjekty verejnej správy o cirkvi • Vyhlásenie výzvy verejnej správy a cirkví (na základe doplnenia schémy verejnej správy o cirkvi)
27.03.2023	• Prvý návrh na schválenie všeobecného hospodárskeho záujmu - elektrina
09.05.2023	• Tretie Usmernenie MH SR na poskytovanie kompenzácie vybraným účastníkom trhu s elektrinou v súvislosti so stanovením maximálnej výšky vybraných taríf pre odberateľov elektriny v domácnosti a ostatných koncových odberateľov (k nariadeniu vlády č. 465/2022)
23.05.2023	• Prvá aktualizácia výzvy 2.1 (platnej v roku 2023)
12.06.2023	• Vláda SR schválila uznesenie č. 320/2023 k návrhu rozhodnutia o schválení Zmluvy o implementácii mimoriadnych opatrení na elimináciu dopadu nárastu cien elektrickej energie na vybrané skupiny odberateľov
13.07.2023	• Druhá aktualizácia výzvy 2.1 (platnej v roku 2023)
30.08.2023	• Druhý návrh na schválenie všeobecného hospodárskeho záujmu - elektrina
13.09.2023	• Vláda SR schválila druhý návrh všeobecného hospodárskeho záujmu - elektrina

Príloha 2

Vývoj cien elektriny

Graf 1: Vývoj veľkoobchodnej ceny elektriny s fyzickou dodávkou pre nasledujúci kalendárny rok v eurách/MWh



Zdroj: ÚRSO, primárny zdroj burza PXE

Graf 1 znázorňuje vývoj denných cien ročného forwardu elektriny na burze PXE, produkt F PXE SK BL Cal-t, tzn. nákup komodity, ktorej fyzická dodávka sa bude realizovať v nasledujúcom kalendárnom roku (príklad: elektrina nakupovaná v dňoch roku 2020 sa fyzicky dodávala v roku 2021, elektrina nakupovaná v dňoch roku 2023 sa bude fyzicky dodávať v roku 2024).

Tabuľka 1: Mesačné priemerné ceny elektriny [eur/MWh] v roku t s fyzickou dodávkou v nasledujúcom kalendárnom roku

rok t	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
2020	49,11	48,45	45,20	44,75	43,56	45,44	47,00	45,36	45,82	44,13	43,67	49,78
2021	54,32	55,31	57,55	61,05	67,77	70,52	76,60	85,79	106,88	132,81	130,10	218,67
2022	130,50	146,46	171,35	200,47	229,00	252,06	359,15	556,74	538,00	432,19	356,18	334,07
2023	188,11	169,00	147,66	156,28	146,50	145,54	149,04	146,88	136,22	135,33	122,35	100,88

Zdroj: ÚRSO

Príloha 3 Vývoj cien plynu

Graf 1: Vývoj veľkoobchodnej ceny plynu s fyzickou dodávkou pre nasledujúci kalendárny rok v eurách/MWh



Zdroj: ÚRSO, primárny zdroj burza PXE

V grafe 1 je znázornený vývoj denných cien kalendárneho forwardu plynu, tzn. nákup komodity, ktorej fyzická dodávka sa bude realizovať v nasledujúcom kalendárnom roku (príklad: plyn zakupovaný v dňoch roka 2020 sa fyzicky dodával v roku 2021, plyn nakupovaný v dňoch roka 2023 sa bude fyzicky dodávať v roku 2024).

Tabuľka 1: Mesačné priemerné ceny plynu [eur/MWh] v roku t s fyzickou dodávkou v nasledujúcom kalendárnom roku

rok t	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
2020	16,27	15,01	13,33	13,04	12,62	12,60	12,92	13,41	13,85	14,14	13,79	15,27
2021	16,52	17,02	17,78	18,75	21,29	22,75	25,91	31,55	41,49	55,18	51,73	83,80
2022	48,07	55,92	75,73	86,62	90,73	97,57	141,14	213,66	193,99	156,84	129,06	123,73
2023	69,09	60,71	52,91	57,82	52,88	50,68	52,48	53,77	51,69	52,65	47,87	38,30

Zdroj: ÚRSO